

Predmet apologetike.

Pogled novijih teologa na apologetski problem.

Dr. Đuro Gračanin.

Summarium.

L'objet de l'apologétique. L'enseignement des théologiens récents sur ce problème. — Où en est la question de l'objet de l'apologétique? L'entente va-t-elle se faire enfin parmi les théologiens au sujet de ce problème si discutée pendant de longues années? Y a-t-il eu progrès en ce dernier temps ou, au contraire, les avis sont-ils, toujours aussi partagés qu'autrefois? C'est ce qu'on se propose de montrer dans cet article en examinant l'enseignement des théologiens depuis une quarantaine d'années. Dans le texte donné ci-dessous, qui n'est qu'une première partie de cet article, on rapporte les doctrines professées par Hurter, Gutberlet, P. Schanz, J. Müller, J. Dalponte et A. v. Schmidt, qui ne se ressemblent pas tout à fait: il y a parmi eux des points communs, mais aussi de différences notables.

Apologetika kao nauka nije stara. Ako apologija — preteča apologetike — postoji od najstarijih vremena kršćanstva, naučna obradba apologetike javlja se tek 1752. s djelom Josipa Hoocke-a »Religionis naturalis et revelatae principia«.¹ Kroz 150 godina t. j. od polovice 18. pa do pod konac 19. stoljeća učinjeni su silno veliki naponi u cilju definitivnog konstituiranja te nauke. Njihov najvidljiviji rezultat bio je u tom, da su neosporno utvrdili opstanak apologetike ili barem njezino pravo da egzistira kao nauka. Njima dugujemo bez ikakve sumnje i priličan broj zanimljivih sintetičkih pothvata oko povezivanja svega što je u prošlim vjekovima, kao predpriprava za apologetiku, bilo poduzeto. No pokraj svega ovoga moramo reći da ova nastojanja nisu dovela do potpune izgradnje apologetike. Apologetičari toga razdoblja, uza sve neosporne njihove zasluge ostavili su bez jedinstvena rješenja veliko, temeljno upravo pitanje: šta je apologetika, kakav je njezin predmet.

¹ V. Joseph Falcon, La crédibilité du Dogme Catholique, Lyon-Paris 1933, p. 15.

Osvrćući se na sav ovaj rad, A. Gardeil, jedan od najslavnijih teologa našeg vremena, pisao je pred kojih 30 godina u svom djelu »La Crédibilité et l'Apologétique«: »Ako ima koja nauka koja je slabo definirana i kod koje predmet i metoda ostaju i dalje problem za teologe, to je sigurno apologetika.«² Malo možda dapače u kojoj naučnoj grani postoje tako divergentna shvaćanja vlastitog predmeta kao u apologetici.³

Jednima je, kaže Gardeil, apologetika razumska nauka, neka vrsta zasebnog filozofskog i znanstvenog dokazivanja; drugi joj pripisuju teološku narav. Dok Kleutgen veli da je ona nužan preduvjet teologije, Knoll, Schwetz, Hettinger, Jansen, gledaju u njoj same temelje teologije: ona je fundamentalna teologija. Trećima je ona opet opća teologija, onaj naime dio teologije, koji dolazi prije podjele na posebne dogmatske traktate i koji joj služi kao uvod. I stvarno je nazivaju uvodom, propedeutikom, prolegomenima teologije. Jedan je naziva teološkom logikom, drugi nadnaravnom logikom. Neki su predložili, da se je shvati jednostavno kao umijeće ili vještinu u izrađivanju apologija.⁴

Ako pak od ideje, što je teolozi stvaraju o apologetici pre-demo na materijal, kojim se apologetičari služe, da izrade sintezu, konfuzija nije manja. Prema članku *Maison neuve*-a u »Dictionnaire de Théologie catholique« apologetika obuhvaća svu silu disciplina: teoriju spoznaje ili opću kriteriologiju, psihologiju, teodiceju, opsežne dijelove teologije, koji se odnose na nadnaravni red i religiju, pitanja uvoda u Novi Zavjet, egzegezu brojnih tekstova sv. Pisma; ponekad povjest kanonskih knjiga, komparativnu povjest religija, traktat o božanstvu Kristovu, dapače i o njegovu utjelovljenju, traktat o Crkvi, koji je djelomično teološke, a djelomično kanonske prirode, traktat o vjeri, traktat o t. zv. »teološkim mjestima«, opsežnim dijelovima crkvene povijesti i t. d. Ukratko to je, kao što duhovito i ljutito reče neki stari profesor: jedna sveta pantologija, nauka koja obuhvaća sve moguće discipline. Svakako, najmanje što s *Maison neuve*-om skupa moramo reći to

² Paris 1908, p. 131.

³ Problem predmeta i konsekventno tome klasifikacije ili razgraničenja znanosti postavlja se obzirom na sve nauke i on još ni iz bliza nije riješen. Njime su se bavili već stari filozofi (v. Aristoteles, In *Met.* VI, 1; In *Phys.* I, lec. 1), ali on je u novije vrijeme, stvaranjem novih nauka i sve većim razvitkom pojedinih naučnih grana, dobio silno veliku aktualnost. Debata, koja se danas o tome vodi pokazuje veliku divergentnost mišljenja obzirom na predmete mnogih nauka, pa nije nikakvo čudo, da se i u predmetu apologetike mnijenja razilaze.

⁴ A. Gardeil, op. c. édit. 1928, Paris p. 203—204.

je, da je apologetika nauka koja se razvija i izgrađuje.⁵ To priznaju svi teolozi bez razlike.

Pitanje je za nas, dokle je došla ta izgradnja.

Da li je rad u minulih 30—40 godina dao bolje rezultate? Jesu li teolozi novijeg vremena pošli dalje i da li je u pitanju predmeta apologetike zavladała veća saglasnost među predstavnicima katoličke nauke? Na ta pitanja htio bi da odgovori ovaj članak.

Puno se govori i piše o predmetu apologetike aprioristično, iz dana u dan niču po raznim zemljama najrazličnije zamišljeni udžbenici apologetike, koji uz svoje zasluge i prednosti imaju mnogo puta tu lošu stranu, da apodiktički presijecaju pitanje predmeta, koga treba da obraduju. A ipak to pitanje nije nimalo irrelevantno ni kad se pišu srednjoškolski udžbenici, a kamo li kad se radi o tome da se čisto naučno opredijeli šta obuhvata apologetika. Ne zalazeći međutim sad u principijelno ispitivanje tog problema iznijet ćemo o njemu mišljenja nekolicine teologa kroz posljednja tri, četiri decenija. U kontaktu s njihovom mišlju imati ćemo prilike vidjeti s jedne strane razvitak apologetske nauke, — u koliko se on naime očitovao, — a s druge strane različita shvaćanja predmeta kojim se apologetika ima da bavi. Pokušat ćemo na koncu konstatirati identičnost odnosno raznolikost svih ovih pogleda već prema tome do kakvog rezultata budemo došli.

1. Tko ne bi poznavao razvoja teološke nauke, a napose apologetike posljednjih nekoliko decenija, morao bi se upravo iznenaditi kad vidi s koliko neodređenosti govore kadgod vrlo učeni teolozi o predmetu apologetike i o pitanjima koja se na nj odnose. Još pod konac 19. stoljeća spominju se kao važne stvari, koje se danas smatraju potpuno likvidiranim, dok naprotiv druge neke, danas vrlo aktuelne, uopće se ni ne tretiraju.

Ugledni i uvaženi teolog H. Hurter publicirajući osmo izdanje svog poznatog djela »Theologia generalis« ističe u jednoj ovećoj bilješci kao osobitu zaslugu Gutberleta to, što je dobro razlikovao apologiju od apologetike.⁶ Ne smijemo se stoga čuditi, kod takvog stanja stvari, da taj — inače jako solidni teolog — govori o samom predmetu apologetike tek općenito i bez većeg preciziranja.

Prije nego što se pređe, piše on, na promatranje pojedinačnih objavljenih istina potrebno je da teolog dotakne, prosudi i što pomnije obradi neka općenitija, prethodna i temeljna pitanja, koja se odnose na samu objavu. To su naime: sama činjenica objave, a zatim vrela iz kojih će moći crpsti pojam zasebnih dogmata i uzi-

⁵ Ibid., p. 204—205. Cfr. Dictionnaire de Théologie Catholique, art. »Apologetique«.

⁶ Zanimljivo je da se H. usprkos tome drži stare koncepcije i svom prvom traktatu fundamentalne teologije daje naslov: Apologija kršćanske objave. H. Hurter, Theologia generalis, Oeniponte, 1893, p. 8, 10.

mati oružje i svijetlo, da ih tako mogne braniti i objašnjavati. I eto otud, spontano, podjele teologije na specijalnu teologiju, koja promatra zasebna dogmata, i opću, koja radi o samom faktu objave, temelju specijalne teologije. Ovaj dio, koga specijalna teologija nužno pretpostavlja zove se već od nekog vremena fundamentalna ili opća teologija ili kršćansko i katoličko dokazivanje (*demonstratio christiana et catholica*) ili apologetska nauka. No ako ćemo pravo govoriti, kaže Hurter, to uopće nije teologija, nego filozofijska propedeutika teologije.⁷

Kako vidimo, Hurter velika pitanja, koja će kasnije biti povodom tolikim raspravama riješava prilično jednostavno. Po njemu posve spontano dolazi do podjele teologije na opću i na posebnu zato, jer postoje neka općenitija i neka zasebna pitanja, i jer specijalna nužno pretpostavljaju, da su ona općenita već riješena. On uopće ne zalazi u detaljnije izlaganje čitavog problema, da bi opravdao tu podjelu, kao i svoje tvrdnje, da specijalna teologija nužno pretpostavlja apologetiku. Još manje on smatra potrebnim, da prodiskutira granice apologetike ili fundamentalne teologije te da ocijeni vrijednost nove terminologije. A naročito važno pitanje: šta je apologetika — teologija ili šta drugo — on presjeca kao po sebi jasno, jer da se teologija zasniva na objavi, a apologetika na razumu, te da je ova posljednja kao takva samo uvod, iako neophodno nužan, u teologiju. Da je Hurter pisao iza velikih diskusija, što su se vodile o ovim problemima, ovakova otsječenost, pogotovo sa strane ovako ozbiljnog teologa, bila bi neshvatljiva. Pišući međutim u doba, kad se predmet apologetike tek pokušavalo točnije utvrditi, njegov stav dade se razumjeti. Ako lično nije mnogo doprinio riješenju problema apologetike, on je barem indicirao velika pitanja oko kojih će se debata voditi.

2. Usprkos ovakovih prilika na području apologetike Hurterov savremenik C. Gutberlet izgleda priličan optimista. Mi posjedujemo, piše on, u predgovoru svoga djela »Lehrbuch der Apologetik« već tolike izvrsne apologetske udžbenike, da to može izgledati smiono opet s novim jednim stupiti pred javnost.⁸ Možda su ove riječi bile i znak piščeve skromnosti, ali svakako moramo se veseliti, da se on kraj svih postojećih djela odlučio napisati svoju opsežnu apologetiku. U svoje vrijeme ona je bila događaj, ali ona je i danas zanimljiva. Posebno je pak interesantna obzirom na pitanje predmeta apologetike.

Za Gutberleta predmet apologetike ima se odrediti prije svega iz okolnosti, a ne prema kakvim nutarnjim kriterijima, koji bi proistjecali iz naravi same nauke. Obično, kaže on, apologetika

⁷ Ibid., p. 8 (n. 1).

⁸ Dr. C. Gutberlet, *Lehrbuch der Apologetik*, Münster i. W. 1903, Dritte Auflage, Erster Band, p. III.

polaze glavnu važnost na to, da uglavi objavljenu religiju i to je u doba deizma bilo svakako potrebno. Međutim danas su nijekanja protivnika došla mnogo dalje nego što su išla deistička. Ono, što je stara apologetika pretpostavljala kao već u filozofiji dokazano i stoga samo ukratko obrađivala: pitanje naime Boga, neumrlosti duše i općenito pitanja naravne religije, to je sada postalo glavni cilj napadaja. Zato sam ja, nastavlja Gutberlet, obratio glavnu pažnju na to, da ove istine dokažem u čitavom jednom svesku, dok sam katoličku apologetiku prepustio dogmatici, koja je i tako mora potanko obraditi. Zbog toga je moj prvi svezak pretežno filozofski i u njemu se nalaze opsežna istraživanja, za koja jedva izgleda da spadaju u apologetiku. Moglo bi se tako čudnim smatrati, da se u apologetici opsežno obrađuju pitanja o slobodi volje. Ali tko je malo bolje zavirio u našu modernu filozofsku i prirodonoaučnu literaturu, taj će se biti uvjerio, da se sada radi o tomu, da se čitava religijska tvrđava obrani od bijesnih napadaja. S modernim umovanjem i prirodnim naukama povezala se također i povijest, da zajedno jurišaju proti religiji. Jedna posve nova nauka, komparativna povijest religija, njeguje se sa najvećim marom, ali nažalost ta velika tečevina vremena okreće se također proti religiji.⁹

Osnovna je dakle misao Gutberletova shvaćanja: apologetika se mora prilagoditi prilikama i vremenu. Apologetika je, kaže on, u biti svojoj obrana. Zato predmet apologetike sačinjavaju one točke vjerovanja, koje su osobito napadane. A kako u naše vrijeme bezvjerje napada osobito temelje naravne religije, Boga i neumrlost, to, prije sveg ostalog, ima biti predmet apologetike. Apologetika ne treba da obranu svega toga prepusti filozofiji, nego mora sama tome upravo zasebnu pažnju postetiti.¹⁰

Apologetika prema ovome postaje neka vrsta dinamičke, dapače aneksionističke nauke: Ona proširuje ili suzuje svoj predmet, osvaja nova područja, prema prilikama u kojima se nalazi. Da li je ona samostalna znanost ili teologija ili nešto drugog, Gutberlet ne precizira. Implicite on izjavljuje da postoji jedna filozofsko-historijska i jedna katolička apologetika. Ali uzeta kao cjelina, apologetika se može u najboljem slučaju nazvati općom dogmatikom. Dok specijalna dogmatika radi o pojedinim vjerskim istinama, opća dogmatika kao temeljna teologija dokazuje načela i izvore vjere uopće. Bitna razlika, kaže Gutberlet, između apologetike i dogmatike leži u njihovim dvovrsnim načelima: dogmatika kao vjerska nauka uzimlje svoje dokaze iz vjere (sv. Pisma i Predaje); apologetika svoje iz filozofije i povijesti. Apologetika zauzimlje tako središnje

⁹ Ibid., p. III, IV.

¹⁰ Ibid., p. 5, 4.

mjesto između filozofije i teologije: ona polazi od filozofske spoznaje i vodi teologiji.

Ali upravo zbog ovog središnjeg položaja apologetike, kao i zbog njezinog dinamičnog karaktera teško je, prema Gutberletu, odrediti granice između nje, filozofije i teologije.

3. Analogno stajalište Gutberletovom zastupa i Dr. P. Schanz. I on insistira na tom, da se apologetika mora osvrtni na savremene težnje duhova, ako hoće da bude uspješna.¹¹ Po svom pojmu i po svojoj biti ona je takva da se mora obazirati na savremeno religiozno-moralno i naučno stanje društva.¹² Istina kršćanska apologetika mora u prvom redu braniti istine kršćanstva. Njezin predmet u tom pogledu izgleda identičan s predmetom dogmatike. Ali apologetika ne zalazli u unutarnju sadržinu vjere.¹³ Ona ostaje razumska nauka i kao takva treba da se kreće prije svega na terenu filozofije i historije. Neki su mišljenja, kaže Schanz, da se čisto filozofska i historička pitanja mogu zaobaći ili da ih apologetika treba prepustiti drugim naukama. To bi moglo biti, kad bi apologetika imala, kao već sigurno dokazani princip opstanak svijeta izvan nas i u nama, i osobnog Boga u teističkom smislu. U tom slučaju, ona bi mogla jednostavno posuditi taj princip iz empirijskih, historijskih i filozofskih nauka i od tog principa, pomoću svoje vlastite metode, dokazati svoj predmet, božanski naime karakter i vjerodostojnost nadnaravne objave. Ali šta bi bilo, kad kod onih, kojima se apologetika obraća ne bi bilo tih pretpostavljenih istina ili kad bi o njima sumnjali? A upravo kod današnjih smjernica filozofije i teologije to je i očekivati.¹⁴

P. Schanz dakle uči, da je predmet apologetike dokazati božanski karakter i vjerodostojnost objave. Ali on je mišljenja, da apologetika na svaki način, s praktičnih razloga, mora protegnuti svoje područje na filozofiju i na historiju, a i na druge empirijske znanosti. U tom smislu pisano je i čitavo njegovo djelo: »Ueber neue Versuche der Apologetik«. Tu on, odredivši najprije zadaće i metode apologetike, diskutira u drugom dijelu s apologetskog stajališta kozmološke nazore protivne kršćanskom stajalištu, da u trećem, antropološkom dijelu, pokaže čovjeku preko prirode i njegove vlastite naravi put k Bogu. Gdje bi međutim trebalo povući točne granice apologetike obzirom na druge nauke i kakva je specifična narav njezina, P. Schanz ne kaže.

¹¹ D. P. Schanz, Über neue Versuche der Apologetik, Regensburg. 1897, p. 47. V. također od istoga: Apologie des Christentums, Freiburg im B., 1903, Erster Teil p. 1—22.

¹² Ibid., p. IV.

¹³ Ibid. p. 40, 41.

¹⁴ Ibid., 48.

4. Josip Müller, profesor na insbruškoj univerzi, kao što je bio i Hurter, ne upušta se u opsežna razlaganja o predmetu apologetike. U svom djelu »De Vera Religione«, on postavlja tezu: Fundamentalna teologija ili apologetika bavi se općenitijim i temeljnijim istinama. Dokaz o tome? Posve je jednostavan. Ima istina koje su zasebne, njima se bavi posebna dogmatika. Ima ih, koje su općenitije, njima se bavi fundamentalna teologija. Koje su te općenitije istine? To je sama objava, to su izvori čitave nadnaravne objave, sv. Pismo i Predaja, to je Crkva čuvarica objave, to je odnošaj čovjeka prema objavi. Zašto su upravo ta pitanja općenitije naravi, učeni profesor ne obrazlaže. To je tako, i tim se načinom jednostavno dolazi do predmeta fundamentalne teologije. Ona obuhvaća četiri pitanja: o objavi, o izvorima, o Crkvi, o odnošaju razuma i objave, ali ovo posljednje pitanje riješavat će se u traktatu o vjeri.¹⁵ Međutim, kao prethodna tema bit će obrađeno pitanje religije uopće.

Šta je ova fundamentalna teologija, na to pitanje J. Müller odgovara tek implicite govoreći o metodi kojom treba da se služi u ovoj disciplini. Po njemu može se upotrijebiti ili racionalna ili teološka metoda. To je svejedno. Ako podemo od razumskih istina, imat ćemo razumsku disciplinu, ako podemo od vjere, teološku.¹⁶ Ali ipak bolje je, da se postavimo na dogmatsko stajalište i uzmemo fundamentalnu teologiju kao dio dogmatike. Zašto? Zato, jer fundamentalna teologija radi u glavnom o objavi; a kako za objavu doznajemo po vjeri: fundamentalna je teologija zasnovana na vjeri. Dakle: može se sigurno tretirati kao dio teologije. Naravno, ako imamo posla s potpunim nevjernikom, onda se ne možemo oslanjati na vjeru, jer to bi značilo pretpostavljati ono, što tek treba dokazati. Ali to nije glavni posao apologetike. Ona se može i s time baviti, ali njezina je zadaća prije svega da vjernike u vjeri poduči, utvrdi i sposobnima učini, da mognu razjasniti svoju vjeru onome tko ih pita. Stoga kaže Müller, nije istina da apologetika ili fundamentalna teologija nužno mora prethoditi vjeri.¹⁷ Apologetika je teologija i to onaj dio njezin u kome teologija brani svoje vlastite principe — slično kao što u kritici i noetici filozofija brani svoje.

Solucije, što nam ih Müller daje prilično su otsječene, bez kakvog detaljnijeg diskutiranja stvari, i zato djelomično izgledaju nejasne. Ipak upućen će lako naslutiti pod tom otsječenošću i izvjesnom zbijenošću oštroumnog teologa, koji unaprijed indicira neka buduća rješenja, temeljitije i svestranije obrazložena.

¹⁵ Josephus Müller S. I., De Vera Religione, Oeniponte, 1901, p. 38-40.

¹⁶ Ibid, p. 39, 40.

¹⁷ Ibid, p. 40.

5. Profesor teologije u slavnom Tridentu Jeremija Dalponte pozabavio se također, u svom drugom izdanju »Compendium Theologiae Dogmaticae« generalnom ili fundamentalnom teologijom, iako posve kratko.

On obrazlaže svoju misao slično kao i neki drugi: Prije nego se prede na izlaganje pojedinačnih istina treba obraditi sam fakat objave i pokazati, odakle treba crpsti pojedinačne istine.¹⁸ To će biti predmet fundamentalne ili opće teologije ili apologetike. Šta je dakle apologetika, prema Jeremiji Dalponte? Ništa drugo nego onaj dio teologije, koji pruža naučnu obradbu temelja prave religije. Ili opširnije ona nauka koja dokazuje istinitost i božanski karakter kršćansko-katoličke religije, koja utvrđuje, da je kršćanska vjera jedina prava i božanska i da se kao takva nalazi jedino u Katoličkoj crkvi. Ona prema tome obuhvaća dva dijela: kršćansko dokazivanje i katoličko dokazivanje. Prvo je proti židovima, nevjernicima i nezabošcima, te ide za tim da sve ljude učini kršćanima; drugo proti heterodoksnim skupinama unutar kršćanstva, a ide za tim da od kršćana učini katolike. Čitava ova nauka naziva se, kaže Dalponte, općom, jer obrađuje neka općenitija pitanja, fundamentalnom, jer su božanska objava i nepogrešivi autoritet Crkve, koji ona dokazuje i brani, temelji svih teoloških disciplina. Apologetika se pak naziva stoga, što proti svakoj vrsti protivnika kršćanske religije brani i štiti njezino božansko porijeklo u glavnim poetizima.¹⁹

Sve je ovo rečeno jednostavno i koliko je moguće jasno, na jedva dvije stranice, više u obliku izlaganja, nego u kakvoj dokaznoj formi, a naročito bez osvrtnja na momenat, koga je Gutberlet smatrao veoma važnim pri određivanju predmeta apologetike, savremene filozofsko-historijske tendencije.

Idejama, a još više kratkoćom u izlaganju sličan je Jeremiji Dalponte Gust. Lahousse, profesor u Louvainu. Posve sumarno, u svom djelu »De Vera Religione«, on ocrtava značajke opće ili fundamentalne teologije. Njezin je predmet pokazati istinitost božanske objave, a po tom vjerodostojnost kršćanskih dogmata. Ona ujedno treba da pokaže sigurnost izvora objave i Crkve koja te izvore čuva.²⁰

Još je više sažet Stentrup, koji samo spominje, da je apologetika tetičko, i polemičko dokazivanje, da je kršćanska religija prava vjera, odnosno da je od Boga potekla.²¹

¹⁸ Jeremia Dalponte, *Compendium Theologiae Dogmaticae*, Tridenti, 1899, editio altera, vol. I, p. 7.

¹⁹ *Ibid.*, p. 13.

²⁰ Gust. Lahousse, *S. I., De Vera Religione*, Lovanii, 1897, p. 4.

²¹ Stentrup, *Apologetica*, Oeniponte, 1889. p. 5.

6. Od svih teoloških pisaca svoga vremena razvitku apologetike najviše je doprinio Dr. Al. Schmidt, profesor apologetike u Münchenu. U svom djelu: »Apologetik als spekulative Grundlegung der Theologie« on opsežnije i temeljitije nego i jedan od dosad navedenih auktora obrađuje apologetski problem.

Dugo vremena prije publikacije ovog djela on se bavio filozofijom i kao rezultat toga objelodanio je djelo »Erkenntnslehre«, Spoznajna teorija. Na filozofsku spoznajnu teoriju, kaže Schmidt, naravno se nadovezuje teološka spoznajna teorija. Kao što ona prva nastoji opravdati nadosjetni svijet, tako ova posljednja hoće da opravda nadnaravni. Ovako shvaćena apologetika ide prije svega za tim, da do u pojedinosti razotkrije niti, kojima je teologija povezana uz svjetovne nauke, od kojih se ne može odijeliti, i da ujedno pokaže, kako teologija ima neosporno pravo da egzistira među ostalim naučnim granama.^{21a} Apologetika, drugim riječima ima zadaću, da pokaže kako se ostvaruje prijelaz od naravnog reda k nadnaravnom, od razumak objavi.²²

Samo ime apologetika odgovara tek djelomično svome pojmu, jer izražava negativnu funkciju ove nauke. U stvari funkcija je apologetike i negativna i pozitivna; ona treba ne samo da brani božanski karakter i vjerodostojnost kršćanske objave, nego da naučnom metodom i sistematski, u sebi i za sebe, utvrdi, — bez obzira na napadaje — te istine. U tom smislu ona se zove fundamentalna teologija, jer kao osnovna teološka znanost ona pruža teologiji temelje za njezinu izgradnju.²³

Apologetika prema svemu ovome, sačinjava prelaznu nauku između profanih znanosti i teologije. Po svojoj polaznoj točki ona je iskustvena i razumska nauka, ali po svom završetku ona je teologija. Ona je dakle nedvojbeno prelazna nauka, most, da tako reknemo, koji spaja jednu s drugom.²⁴ Kao takva, ona ima svoju zasebnu narav i ona je zbog toga samostalna nauka, različita od dogmatike. Apologetika ima da utvrdi i brani vjerodostojnost nadnaravne objave razumskim putem, a ne pomoću vjere, kao što to čini dogmatika. Ona je dapače, po svojim spoznajnim i dokaznim načelima, po svom formalnom predmetu potpuno različita od dogmatike i prema tome nije nikakav njezin dio. Što više, ona nije ni opća dogmatika, nego je jedna samostalna, osnovna nauka, koja po sebi egzistira. Ona može da imadne isti materi-

^{21a} Dr. Al. v. Schmidt, *Apologetik als spekulative Grundlegung der Theologie*, Freiburg im Breisgau, 1900, p. VI.

²² Ibid. p. 3—6.

²³ Ibid., 7, 8.

²⁴ Ibid., p. 8.

jalni predmet kao i opća dogmatika. Božanski karakter i vjerodostojnost kršćanske objave, sv. Pisma i Crkve itd. nesumnjivo su dogmatske istine, i to opće dogmatske istine, koje svakoj pojedinoj dogmatskoj istini (Trojstvu, utjelovljenju, euharistiji itd.) služe kao podloga. I na ovaj način glavni članci apologetike svakako su i glavni članci opće dogmatike, ali apologetika je podloga ovoj općoj dogmatici, jer iskustvenim i razumskim putem dokazuje opravdanost onoga, što ona uči. Usprkos dakle identičnosti materijalnog objekta opće dogmatike i apologetike, one se razlikuju po svome formalnom predmetu, po spoznajnom principu ili stajalištu s koga promatraju taj identični materijalni predmet.²⁵

Prema svemu ovome u apologetici ne smijemo gledati samo prolegomena dogmatike, kako to čine mnogi noviji teolozi. Ona je puno više: ona je temeljna nauka svih teoloških disciplina ukoliko proizlaze iz dogmatskih principa, dogmatske dakle teologije uopće. Ali ne samo to: ona je predvorje cjelokupne profane znanosti, ukoliko ih ne promatra s isključivo profanog stajališta, nego sa stajališta kršćanskog životnog naziranja. Ona nije samo mali dio praktične teologije, kako su to držali neki noviji protestantski teolozi, ona je sam naučni temelj čitave i svake teologije.²⁶

(Svršit će se).

²⁵ Ibid., p. 106, 107

²⁶ Ibid., p. 109.